Undervisningsplan for samfundsfag

Formålet med undervisningen

Formålet med undervisningen i samfundsfag er, at eleverne udvikler viden og færdigheder, så de kan forstå og tage reflekteret stilling til det samfund, de er en del af, og til samfundets udvikling.

Eleverne skal udvikle forudsætninger for aktiv deltagelse i et demokratisk samfund og opnå forståelse for, hvordan mennesker både påvirkes af og selv kan påvirke samfundet.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at forstå sammenhænge mellem:

- individ og fællesskab
- demokrati og politiske beslutninger
- rettigheder og pligter
- økonomi og arbejdsmarked
- sociale og kulturelle forhold
- medier og information
- nationale og internationale forhold.

Eleverne skal udvikle kritisk tænkning og vurderingsevne og lære at skelne mellem fakta, holdninger, værdier og interesser. De skal kunne undersøge samfundsmæssige problemstillinger gennem relevante kilder, statistik, nyheder, fagbegreber, argumentation og formidling.

Undervisningen skal samtidig styrke elevernes forståelse af deres egne muligheder for deltagelse, medansvar og handling i et demokratisk samfund. Dette viderefører formålet i skolens eksisterende samfundsfagsplan.

Fagets kompetenceområder og slutmål efter 9. klasse

Kompetenceområde	Slutmål
Politik (P)	Eleven kan tage stilling til politiske problemstillinger lokalt og globalt og komme med forslag til handlinger. Der arbejdes med demokrati, det politiske system, retsstat og rettigheder, politiske partier, medier og politik, EU og Danmark samt international politik.
Økonomi (Ø)	Eleven kan tage stilling til enkle økonomiske problemstillinger og handle i forhold til egen økonomi og samfundsøkonomien. Der arbejdes med privatøkonomi, forbrugeradfærd, velfærdsstater, samfundsøkonomiske sammenhænge, markedsøkonomi, blandingsøkonomi, økonomisk vækst og bæredygtighed.
Sociale og kulturelle forhold (SK)	Eleven kan tage stilling til sociale og kulturelle sammenhænge og problemstillinger. Der arbejdes med socialisering, kultur og social differentiering.
Samfundsfaglige metoder (SM)	Eleven kan anvende samfundsfaglige metoder. Der arbejdes med undersøgelsesmetoder, formidling, sprog og skriftsprog, informationssøgning og statistik.

Fagets placering i skolens undervisningsstruktur

Samfundsfag er især placeret i **Hovedfag og Kultur**, men indgår også tværfagligt i andre undervisningsområder.

Undervisningsområde	Samfundsfag indgår gennem
Hovedfag	Demokrati, rettigheder, ideologier, industrialisering, samfundsforandringer, økonomi, globalisering og fremtidige samfundsformer
Kultur	Nyheder, debat, politik, medier, samfundsforhold, etik, kultur, identitet, argumentation, læsning og skriftlighed
Science	Klima, bæredygtighed, teknologi, energi, data, statistik, økonomisk vækst, ressourceforbrug og menneskets påvirkning af natur og samfund
Historie	Demokrati, ideologier, arbejdsmarked, politiske systemer, velfærd, international politik, EU, FN og NATO
Matematik	Privatøkonomi, renter, procent, statistik, grafer, data og økonomiske beregninger
Informatik	Informationssøgning, kildekritik, digitale medier, nyhedsforståelse, data, præsentationer og portfolio
Individuelt studiearbejde	Kildearbejde, fagbegreber, opgaver, debatforberedelse, skriftlige produkter, fremlæggelser og repetition
Klassens tid/tematime	Elevdemokrati, ansvar, regler, fælles beslutningsprocesser, trivsel samt uddannelse og job

Tværfaglig sammenhæng med kompetenceområderne

Når eleverne arbejder med demokrati, politiske ideologier, partier, rettigheder, lovgivning og internationale organisationer, udvikles især **Politik**.

Når de arbejder med privatøkonomi, arbejdsmarked, velfærdsstat, forbrug, økonomisk kredsløb, markedsøkonomi og globalisering, udvikles **Økonomi**.

Når undervisningen omfatter identitet, socialisering, kultur, fællesskab, ulighed og forskelle mellem mennesker og grupper, udvikles **Sociale og kulturelle forhold**.

Når eleverne undersøger aktuelle problemstillinger, søger information, arbejder kildekritisk, anvender statistik og formidler faglige resultater, udvikles **Samfundsfaglige metoder**.

Fagets udvikling

0./1. klasse

Samfundsfag er ikke et selvstændigt fag.

Eleverne møder dog begyndende erfaringer med samfund og fællesskab gennem skolens daglige liv.

Der arbejdes blandt andet med:

- fællesskab

- regler
- ansvar
- hensyn
- deltagelse
- venskab
- forskellighed
- fælles beslutninger.

Eleverne oplever på denne måde, at de både er individer og medlemmer af et fællesskab.

2./3./4. klasse

Samfundsfag er fortsat ikke et selvstændigt fag.

Samfundsfaglige perspektiver indgår gennem blandt andet historie, geografi, religion, hovedfag og klassens fællesskab.

Eleverne kan arbejde med:

- familie og fællesskaber
- lokalsamfund
- arbejde og erhverv
- penge, køb og behov
- handel og bytte
- regler og ansvar
- kultur og traditioner
- forskelle mellem menneskers levevilkår
- organisering af fællesskaber.

Eleverne øver sig samtidig i at:

- lytte til andre
- stille spørgsmål
- fortælle om egne erfaringer
- sammenligne
- deltage i fælles samtaler og beslutninger.

5./6. klasse

Samfundsfag er fortsat ikke selvstændigt skemalagt, men samfundsfaglige spørgsmål bliver mere tydelige gennem andre fag.

Eleverne kan arbejde med:

- handel
- ressourcer
- arbejde og håndværk
- forbrug
- levevilkår
- forskellige kulturer
- fællesskaber
- sociale forskelle
- menneskers organisering af samfund.

Historie og geografi giver blandt andet mulighed for at undersøge forskelle mellem samfund og mellem menneskers livsvilkår før og nu.

Eleverne arbejder begyndende med:

- fagtekster
- billeder
- kort
- enkle data
- informationssøgning
- mundtlig og skriftlig formidling.

Disse aktiviteter forbereder det senere selvstændige arbejde med samfundsfaglige metoder.

7./8./9. klasse

I den samlæste udskoling kan eleverne arbejde med fælles samfundsmæssige temaer, mens kravene til fagbegreber, analyse og selvstændighed differentieres.

Det er samtidig vigtigt at fastholde, at **selvstændigt skemalagt samfundsfag efter skolens eksisterende plan begynder i 8. klasse**. 7. klasse deltager derfor i forberedende samfundsfaglige perspektiver, mens 8. og især 9. klasse arbejder mere systematisk med fagets kompetenceområder.

7. klasse – forberedende samfundsfaglige perspektiver

I 7. klasse kan samfundsfaglige perspektiver indgå gennem Hovedfag, Kultur, historie og klassens tid.

Eleverne kan blandt andet arbejde med:

- fællesskab
- rettigheder
- demokrati
- regler og lovgivning
- historiske samfundsformer
- individets forhold til fællesskabet
- medier og aktuelle emner.

Undervisningen kan tage udgangspunkt i aktuelle begivenheder og i de historiske og kulturelle emner, som klassen arbejder med.

Formålet er at opbygge et begyndende samfundsfagligt sprog og forberede eleverne på det mere systematiske arbejde i 8. og 9. klasse. Skolens egen undervisningsstruktur beskriver 7. klasse netop som deltagende i sådanne forberedende perspektiver.

8. klasse – samfund, økonomi og internationale sammenhænge

I 8. klasse bliver samfundsfaglige problemstillinger mere systematiske og kobles tæt til historieundervisningen.

Der arbejdes blandt andet med:

Demokrati og politik

Eleverne kan arbejde med:

- demokratiske grundprincipper
- politiske beslutninger

- stat, region og kommune
- aktuelle valg
- rettigheder
- politiske problemstillinger.

Hvis der afholdes kommunal-, regional- eller andre relevante valg, kan disse bruges som udgangspunkt for arbejdet med politiske processer og muligheder for demokratisk deltagelse.

International politik

I forbindelse med nyere historie kan eleverne møde:

- EU
- FN
- NATO
- dansk udenrigspolitik
- internationale konflikter og samarbejde.

Disse emner behandles i deres historiske sammenhæng og perspektiveres til deres betydning i nutidens samfund.

Økonomi og arbejdsmarked

I forbindelse med industrialisering og arbejderbevægelse arbejdes der med:

- arbejdsmarked
- arbejde og løn
- organisationer
- økonomisk kredsløb
- globalisering
- produktion
- arbejdsvilkår
- samfundsforandringer.

Her bliver sammenhængen mellem historie og samfundsfag særlig tydelig.

Sociale og kulturelle forhold

Eleverne kan arbejde med:

- identitet
- socialisering
- kultur
- sociale grupper
- fællesskab
- lighed og ulighed
- levevilkår
- kulturel globalisering.

Aktuelle nyheder, artikler og debatter kan anvendes som materiale.

9. klasse – systematisk samfundsfag

I 9. klasse arbejdes mere systematisk med alle fagets fire kompetenceområder.

Samfundsfagsundervisningen hænger tæt sammen med historieundervisningen, men eleverne møder nu samfundsmæssige problemstillinger som selvstændige faglige emner og anvender samfundsfaglige begreber og metoder mere bevidst.

Politik

Eleverne arbejder med:

- demokratiopfattelser
- muligheder for demokratisk deltagelse
- det danske politiske system
- stat, region og kommune
- lovgivning
- retsstat
- rettigheder
- politiske ideologier
- politiske partier
- fordelingspolitik
- værdipolitik
- medier og politik
- EU
- international politik.

Udgangspunktet kan blandt andet være de klassiske politiske ideologier fra historieundervisningen. Eleverne undersøger, hvordan ideologiske tankegange kan genfindes i aktuelle politiske udsagn og partiers standpunkter.

Partier kan eksempelvis placeres og sammenlignes ud fra fordelings- og værdipolitiske spørgsmål.

Besøg i Folketinget eller arbejde med Folketingets undervisningsmaterialer kan anvendes til at konkretisere forholdet mellem demokrati, lovgivning og politiske beslutningsprocesser.

Økonomi

Eleverne arbejder med:

- privatøkonomi
- forbrugeradfærd
- forbrugerrettigheder
- økonomisk kredsløb
- arbejdsmarked
- markedsøkonomi
- blandingsøkonomi
- udbud og efterspørgsel
- velfærdsstat
- forskellige velfærdsmodeller
- globalisering
- økonomisk vækst
- bæredygtighed.

Historieundervisningens arbejde med blandt andet Adam Smith kan anvendes som indgang til markedsøkonomiens grundprincipper, mens John Stuart Mill og socialliberalismen kan give anledning til diskussion om regulering af markedet.

Sociale og kulturelle forhold

Eleverne arbejder med:

- socialisering
- identitet
- sociale grupper
- fællesskaber
- kultur
- kulturelle forskelle
- sociale forskelle
- ulighed i Danmark og globalt.

Eleverne undersøger, hvordan mennesker både formes af de fællesskaber og samfund, de indgår i, og hvordan mennesker selv kan være med til at påvirke dem.

De skal kunne anvende begreber og relevante data til at beskrive sociale og kulturelle forhold.

Samfundsfaglige metoder

Gennem hele 9. klasse arbejdes der med at opbygge elevernes evne til selv at undersøge samfundet.

Eleverne arbejder med:

- formulering af samfundsfaglige spørgsmål og problemstillinger
- informationssøgning
- relevante og valide kilder
- kildekritik
- nyhedsmedier
- statistik
- grafer og tabeller
- fagbegreber
- skriftlig formidling
- mundtlige fremlæggelser
- debat og argumentation.

Eleverne skal kunne gennemføre enkle undersøgelser af samfundsmæssige problemstillinger og formidle deres resultater.

De skal samtidig kunne udtrykke sig sprogligt nuanceret og målrettet om samfundsfaglige problemstillinger og anvende relevant statistik og digitale kilder.

Særligt fokus i 9. klasse

Rådgiveren fremhæver, at undervisningen i 9. klasse skal beskrives særligt tydeligt i forhold til kompetencemålene, så skolens undervisningsplan sandsynliggør stå-mål-med-kravet.

I samfundsfag betyder det, at eleverne ved afslutningen af 9. klasse skal have haft mulighed for selvstændigt at arbejde med følgende:

Politik

Eleven skal have mulighed for at:

- forklare grundlæggende demokratiske processer
- kende det danske politiske system

- forstå forholdet mellem stat, region og kommune
- forholde sig til demokrati og retsstat
- kende centrale rettigheder
- genkende politiske ideologier i aktuelle udsagn
- undersøge politiske partiers standpunkter
- diskutere egne muligheder for demokratisk deltagelse
- forholde sig til EU og internationale organisationer
- diskutere politiske problemstillinger og komme med begrundede forslag til handling.

Økonomi

Eleven skal have mulighed for at:

- forstå centrale privatøkonomiske begreber
- forholde sig til egen rolle som forbruger
- kende forbrugerrettigheder
- forklare det økonomiske kredsløb
- forstå udbud og efterspørgsel
- kende principperne i markedsøkonomi og blandingsøkonomi
- sammenligne forskellige velfærdsmodeller
- undersøge globaliseringens betydning for arbejdsmarked og økonomi
- diskutere sammenhænge mellem økonomisk vækst og bæredygtighed.

Sociale og kulturelle forhold

Eleven skal have mulighed for at:

- forklare socialisering og identitetsdannelse
- undersøge sociale gruppers og fællesskabers betydning
- diskutere kulturens betydning for individ og samfund
- beskrive sociale forskelle og ulighed ved hjælp af fagbegreber og data
- forholde sig til sociale og kulturelle problemstillinger.

Samfundsfaglige metoder

Eleven skal have mulighed for at:

- formulere en samfundsfaglig problemstilling
- finde og udvælge relevante kilder
- vurdere kilders troværdighed og relevans
- skelne mellem fakta, holdninger, værdier og interesser
- læse og fortolke enkel statistik
- anvende fagbegreber præcist
- argumentere fagligt for egne synspunkter
- gennemføre en enkel samfundsfaglig undersøgelse
- formidle resultater mundtligt, skriftligt og digitalt
- deltage kvalificeret i debat om samfundsmæssige spørgsmål.

Disse områder samler de afsluttende færdigheds- og vidensmål fra skolens eksisterende plan.

Arbejdsformer

Samfundsfagsundervisningen kan blandt andet anvende:

- aktuelle nyheder
- fagtekster
- artikler
- statistik
- grafer og diagrammer
- politiske udsagn
- partiprogrammer
- debat
- klassesamtaler
- rollespil
- undersøgelser
- spørgeskemaer
- informationssøgning
- kildekritik
- individuelle opgaver
- gruppearbejde
- skriftlige produkter
- mundtlige fremlæggelser
- digitale præsentationer
- besøg og møder med samfundsinstitutioner.

Elevernes arbejde dokumenteres gennem eksempelvis arbejdshæfter, skriftlige opgaver, debattekster, undersøgelser, præsentationer og portfolio.

Samlet progression

Samfundsfagsundervisningen bevæger sig gennem skoleforløbet:

fra deltagelse i det nære fællesskab til forståelse af samfundet

fra regler i klassen til demokrati, rettigheder og politiske beslutningsprocesser

fra hverdagsøkonomi til arbejdsmarked, velfærdsstat og samfundsøkonomi

fra oplevelse af forskellighed til analyse af kultur, socialisering og ulighed

fra samtale om aktuelle emner til fagligt begrundet debat

fra enkelte informationer til selvstændig informationssøgning, kildekritik og statistik

fra egne erfaringer til reflekteret stillingtagen og demokratisk deltagelse.

Årsplanerne konkretiserer de aktuelle samfundsmæssige emner, kilder, debatter og arbejdsformer, der anvendes det enkelte skoleår, mens denne undervisningsplan beskriver fagets samlede progression og slutmål.